

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

12(21)

2012

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

**RELIGIJOS ETNOLOGIJA
IR LIAUDIŠKASIS PAMALDUMAS**

Sudarytojas JONAS MARDOSA

**ETHNOLOGY OF RELIGION
AND FOLK RELIGIOSITY**

Edited by JONAS MARDOSA

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

Leidybą finansuoja
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA

REDAKcinĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Lietuvos edukologijos universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKcinĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė (Vytis Čiubrinskas)</i>	5
<i>Foreword (Vytis Čiubrinskas)</i>	7

Straipsniai / Articles

Religijos etnologija ir liaudiškasis pamaldumas / Ethnology of Religion and Folk Religiosity

Jonas Mardosa

Įvadas į religijos etnologiją, liaudies religiją ir liaudiškąjį pamaldumą: paradigmų ir tyrimo turinio klausimai	9
Introduction to the Ethnology of Religion, Folk Religion and Folk Piety: Paradigms and Research Content. Summary	27

Halina Bondarenko

Šiuolaikinė ukrainiečių liaudiškojo religingumo transformacija	31
Modern Transformation of Ukrainian Folk Religiosity. Summary	48

Skaidrė Urbonienė

Kryždirbystė išeivijoje: religingumo ir/ar lietuviškumo manifestacija	51
Cross Crafting in Emigration: Manifestation of Religiosity and / or Lithuanian Identity. Summary	72

Jonas Mardosa

Verbos sakralumas ir kasdieniškumas: lytiškumo dimensija	75
Sacred and Profane Aspects of Palm Sunday <i>Verba</i> : the Dimension of Gender. Summary	101

Rimantas Sliužinskas

Mirties kaip miego samprata Klaipėdos krašto evangelikų liuteronų tradicijoje	105
The Understanding of Death as Sleeping in the Evangelic Lutheran Tradition of Klaipėda Region. Summary	120

Aušra Kairaitytė

Bibliinių ir hagiografinių siužetų plėtotė tradiciniame lietuvių folklore	123
The Development of Biblical and Hagiographic Plots in Traditional Lithuanian Folklore. Summary	142

Liudmila A. Tulceva

Sakralusis supimosi universumas rusų agrariniame kalendoriuje	145
The Sacral Universe of the <i>Kachalnoe</i> Day (before St Peter's Fast) in the Russian Agrarian Calendar. Summary	163

Kiti straipsniai / Other articles*Darius Daukšas*

Lietuvos lenkai: etninio ir pilietinio identiteto konstravimas <i>ribinėse zonose</i>	167
<i>Lithuanian Poles: Constructing Ethnic and National Identity in Border Areas.</i>	
Summary	192

Diskusijos / Discussions*Irma Šidiškiene*

Antroponimų ir toponimų topografija etnografiniuose tekstuose: metodologinis požiūris	195
Topography of Anthroponyms and Toponyms in Ethnographic Texts: Methodological Approach. Summary	213

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

Pertti J. Anttonen. Tradition through Modernity. Postmodernism and the Nation- State in Folklore Scholarship (<i>Lina Būgienė</i>)	215
Teodoras Lepneris. Prūsų lietuviai. V. Gerulaitienė (pareng.) (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	221
Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose. V. Čiubrinskas (sud.) (<i>Vida Savoniakaitė</i>)	224
Rasa Čepaitienė. Paveldosauga globaliajame pasaulyje (<i>Vytautas Tumėnas</i>)	228

Konferencijos / Conferences

23-ioji AABS konferencija „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“ (<i>Auksulė Čepaitienė, Ieva Kripienė</i>)	238
12-oji EASA konferencija Paryžiuje (<i>Vida Savoniakaitė, Vytis Čiubrinskas</i>)	243

Sukaktys / Anniversaries

Venantui Mačiekui – 75-eri (<i>Gražina Kadžytė</i>)	249
---	-----

Pratarmė

Šis žurnalo specialusis numeris, pavadintas „Religijos etnologija ir liaudiškasis pamaldumas“, skiriamas kasdieninėms liaudiškoms religingumo ir pamaldumo formoms arba tiems saitams, kurie sieja bendru tikėjimu paremtą žmonių solidarumą ir žmogiškąsias vertybes. Jo sudarytojas – žinomas religijos etnologijos tyrinėtojas Jonas Mardosa – daug prisidėjo prie to, kad šiai etnologijos šakai būtų atstovaujama solidžiausioje Europos etnologų ir folkloristų asociacijoje (SIEF).

Minėtai tematikai skirtuose žurnalo straipsniuose liaudiškasis religingumas, sakralumas ir rituališkumas gvildenami etnologijos ir folkloristikos aspektais nagrinėjant skirtingas religines tradicijas: katalikų, liuteronų, stačiatikių, unitų (Rytų apeigų katalikų) bei sinkretinę (krikščioniškai pagonišką) ir liaudiškus papročius: supimosi, plakimo verba, šarvojimo, kryžių statymo ir apskritai šeimos bei kalendorinius. Daugumos šių papročių, kaip ir religinių tekstų, ikonografijos bei daiktų (verbos, kryžiaus), analizė atliekama per semiotinę paradigmą – ieškoma simbolinių ritualinių, sakralinių, socialinių ir kultūrinių prasmų. Liaudiškasis religingumas pateikiamas aktualiai skirtinguose kontekstuose – šiuolaikinės visuomenės transformacijų, nacionalinio atgimimo bei tautiškumo išlaikymo diasporoje.

Be įvadinio su tema supažindinančio žurnalo numerio sudarytojo teorinio straipsnio apie religijos etnologijos ir liaudies religingumo tyrimų turinio ir paradigmų raidą Lietuvoje, ir kiti tekstai gausūs empirinės medžiagos ir ne mažiau aktualūs. Ukrainiečių etnologės Halinos Bondarenko tekstas – apie religingumo atgimimą nepriklausomybę atgavusioje Ukrainoje; Skaidrė Urbonienė gvildena probleminį religingumo ir tautiškumo santykį diasporoje; Jonas Mardosa atskleidžia verbų ritualines ir paprotines praktikas bei jų funkcinių ir semiotinių ryšių su vyriškumu ir moteriškumu, iškelia perspektyvią socialinės lyties prieigą religijos etnologijos studijose; Rimantas Sliužinskas akcentuoja religinių giesmių, epitafijų ir šarvojimo apeigų kaip lokalinio paveldo reikšmę; Aušra Kairaitytė lietuvių tautosakoje esančių bibliinių siužetų interpretacijose bando apčiuopti liaudiškąjį šventumo ir dorybių kanoną – tai pamaldumas, darbštumas, atjauta, ištvermė. Analizės pločiu pasižymintis rusų etnologės Liudmilos A. Tulcevos straipsnis gvildena supimosi papročio daugiabriaunę ritualinę struktūrą ir funkcijas sinkretinėje stačiatikių liaudiškojo religingumo tradicijoje.

Šį žurnalo numerį papildė ir du neteminiai straipsniai. Darius Daukšas gilinasi į aktualumo neprarandančią tautinių mažumų ir ribinių zonų problematiką,

o Irma Šidiškienė, atverdama *Diskusijų* skyrelio rubriką, kelia duomenų apie informantus nurodymo moksliniuose tekstuose tikslingumo klausimą, į kurį kolegoms teks atsakyti.

Recenzijų ir apžvalgų rubrikoje pažymėtina Linos Būgienės išvalgiai recenzuojama žinomo šiuolaikinio suomių folkloristo Pertti Anttoneno reikšminga knyga apie šiuolaikinę *tradicijos* sampratą ir jos kaip paradigmos vartoseną moderniam ir postmoderniam pasaulyje.

Venanto Mačiekaus sukakčiai skirta progine Gražinos Kadžytės publikacija sveikiname kraštotyros ir etnografijos darbštuolį, ekonominės etnologijos tyrinėtoją ir linkime ilgiausių metų!

Vytis Čiubrinskas